

LS 0163 – LS 0164

Lennart Setterdahl: Jag sitter tillsammans med Ernest Bjorkman i Moline, Illinois. Han föddes år 1906, den 11 oktober, i Moheda, i Kronobergs län, i Småland och han kom till Amerika 1923. Idag är det den 9 december 1985.

Ja vi pratar väl svenska,

Ernest Bjorkman: Ja.

L: Du har inga svårigheter med att göra det?

Ernest Bjorkman: Nej då.

L: Bodde Dina föräldrar inne i samhället Moheda eller utanför?

Ernest: Nej. Utanför, på en gård utanför samhället där, ungefär 1 kilometer från samhället?

L: Vad hette gården? Var det något speciellt namn på den?

Ernest: Svartensgård.

L: Svartensgård. Var det en stor gård?

Ernest: Nej.

L: Så pappa kunde inte försörja er på den då?

Ernest: Han arrenderade den. Det var ungefär ett fjärdedels mantal, tror jag, något i den stilen. Sedan så, när jag var fyra år gammal, flyttade dom till en annan plats: Härlöv, som poststationen Alvesta. Så. Och dom bodde där tills dom dog båda mina föräldrar.

L: Var ni många i familjen, många barn?

Ernest: Sju barn.

L: Är Du en utav de yngre?

Ernest: Rätt emellan, det är två yngre och fyra äldre.

L: Så där växte Du upp då, i?

Ernest: I Härlöv.

L: Härlöv ja.

Ernest: Ja.

L: Där fick Du börja att hjälpa till på gården också, naturligtvis, när Du växte upp?

Ernest: Å ja!

L: Och göra Dina beting.

Ernest: Å ja, det var ju det vanliga där. Det var en helt liten gård där, så dom fick få lite extra förtjänst med att såga stockar och också köra och forsla

L: I skogen.

Ernest: timmer i skogen och lite där och på sommaren så kanske det var lite extraarbete också på andra större gårdar, så en del av oss hade lite lite granna arbete med det.

L: Men Du började tidigt då som liten pojke med att hjälpa till?

Ernest: Å ja, det gjorde vi. Så - när vi gick i skolan så var det ju inte mycket tid att hjälpa till - för då så tog ju tiden för att gå till skolan och läsa läxor och så vidare. Men efter jag konfirmerades; jag konfirmerades 1919 och sen så, 1920 så gick jag igenom en handelsskola i Växjö för sex månader.

L: Så Du bodde i Växjö då?

Ernest: Nej, jag bodde i Härlöv men jag cyklade in till stan där. Det var ju bara, det var ungefär, mellan runt 9 kilometer och cykla.

L: Jaså ligger det så nära!

Ernest: Ja. Väl; kanske mellan 9 och 10, jag vet inte. Det är så det är.

L: Så det cyklade Du varje dag då?

Ernest: Ja, för sex månader. Började tidigt på våren och höll på till, jag tror vi slutade i mitten på november där.

L: Det var en handelsskola?

Ernest: Ja.

L: Du fick lära Dig att skriva och räkna och?

Ernest: Det var Kronobergs Handelsinstitut, hette det. Och det var ju: bokföring, maskinskrivning och stenografi och sen så. Jag gick ju inte länge nog för engelskan, men i betyget står det: deltagit. För 'di första två och en halv månaden så läste vi inte engelska men sen så sista tre och en halv månaden där så läste vi engelska lite grand, men

L: Så det var ju nästan som ett läroverk då!

Ernest: Det var det väl inte.

L: Om ni läste språk?

Ernest: Å ja, dom läste språk. Dom läste engelska, franska, tyska och svenska förstås. Det var så.

L: Jaha. Så Du måste ha haft lätt för Dig i skolan då eftersom Du fortsatte med en gång, eller hade Du lust för ett sådant arbete?

Ernest: Jag hade lust för det. Jag hade inte alls nån lust för arbetet på gårdarna och så. Det jordbruk, det, jag var inte alls intresserad av det.

L: Vad sa Dina föräldrar när Du blev intresserad av böcker och av skrivning och sådant? Var de intresserade av att hjälpa Dig?

Ernest: Jaa, det var ju både intressant och hjälpsamt då.

L: De tyckte inte som så att det var onödigt att en stor stark pojke skulle sitta i skolan och skriva?

Ernest: Jag var inte så stor och stark då som jag är nu! Jag var - jag var egentligen lite grann klen till hälsan för en liten tid, för jag gick igenom, jag hade stelkramp när jag var åtta år gammal och den really - det tog mig ner lite grann - så; jag var; Men, efteråt, när jag kom i den där 16- 17-årsåldern, då så började jag och bli, både växa och bli mera stark i styrkan, så.

L: Jaha. Jaså Du hade rivit Dig på någonting då så Du fick stelkramp?

Ernest: Ja. Ja. Jag måste ha trampat på något glas eller något sådant när vi gick och badade i sjön där - och - det var ju ingen som tänkt på det, utan det bara - det blödde, men när jag gick hem och när jag kom hem då, så tvättade vi av såret och - och då så skulle det vara bra. Men några veckor efteråt där så började jag bli alldeles stel där och blev värre och värre och det var ingen som visste vad det var i början där. Vi gick till doktorn i Alvesta och **han** förstod sig inte på det. Men så var jag tvungen 'te och ta mig till lasarettet i Växjö och där var det några som förstod det, men annars så var det ju inte allmänt där att någon visste vad det var. Så jag var den andre från hela Sverige som var botad för den sjukdomen!

L: Men det var lite väl sent att komma dit så långt efteråt?

Ernest: Jaa det var det.

L: Du hade ju en fantastisk tur som klarade Dig igenom.

Ernest: Jaa, men jag gick ju hemma först där och det blev ju mer och mera stelt och jag kunde inte öppna munnen allt.

L: Säger Du det.

Ernest: Nej. Så dom fick bryta bort en tand där för att få det till att stå där och suga in lite mat.

L: Vilka medel använde de för att bota Dig?

Ernest: Dom använde ett serum som skulle vara detsamma som ett - ja - som en skallerorm, giftet från en skallerorm. Dom injekterade det, så. Och! Efter jag varit på lasarettet, jag låg sanslös där i fem dagar, men sen så när jag vaknade 'opp, sen så tog det inte så lång tid. För

jag var bara på lasarettet, jag tror det var fjorton dagar. Sen så kom jag hem och sen så blev det bättre, hela vägen igenom.

L: Så det släppte då - äntligen.

Ernest: Jaha. Men det tog tid. Så.

L: Så det gjorde att Du hade svårt för att växa då?

Ernest: Ja, inte svårt så, men jag var inte riktigt så stor och stark som jag skulle vara dom första åren efter det, men det gick ju bort, så när jag var sexton och sjutton år, då var jag lika som andra och lika stark och allt det - så. Det var bara mellan åtta och tio år som jag var lite grand efterbliven, eller hur jag ska säga!

L: Kände Du att Du blev trött eller någonting när Du var ute i skogen och hjälpte till?

Ernest: Ja det kan hända jag gjorde, jag kommer inte ihåg riktigt det där. Jag var ju inte i skogen förrän jag var vid femton års åldern.

L: Efter konfirmationen.

Ernest: Ja.

L: Men det var väl så på den tiden att folk tog inte hänsyn till om yngre klagade över ont i ryggen eller om det blev tröttsamt. Det var bara det att man skulle lära sig

Ernest: Jaa, det var det väl förstås. Men -

L: Men Du var intresserad av att läsa Dig vidare till ett kontorsarbete eller någonting?

Ernest: Jo det hade jag nog - men det var lite. Det var så svårt med arbete och allting annat och det var ju de dåliga åren där. Och - vi ansåg att vi inte har råd till att studera nåt vidare. Jag ville egentligen bli skollärare, **det vad jag ville**. Men jag hade inte pengar. Vi hade inte pengar och råd till studera och det kostade ju så mycket. Och så var det en annan sak där. Att till och tentera sig in vid läroverket där i Växjö, det var alldeles omöjligt, för det var så många ansökan där och dom mesta hade realen och en del även studenten, för och komma in där. Så det var ju alldeles otänkbart. Dom som studerade där, dom gick till andra platser och tenderade sig in - 'oppe, 'oppe i norra delarna i Sverige - och så vidare. Ja det var bara en, det var två pojkar som jag kände, som tenderade sig in och dom blev skollärare till slut där - men. Jag hade en kamrat där. Han - han hade gått i kurser och flera 'skolor och sen så var han värvad, först 'te Växjö regemente och sen så 'oppe i norra delen av Sverige, jag kommer inte ihåg det. Och sen kom han tillbaka och så gick han i någon lantbruksskola. Och han blev kuggad två gånger innan han kom in, så han var ju i 25-årsåldern innan han började, men då gick han på läroverket i Växjö, eller seminariet - som de kallade det - i Växjö. Seminarium för skolor, alltså.

L: Vad berodde det på att det blev så många vid den tidpunkten; efter första världskriget?

Ernest: Tja jag vet inte det. Som i grannsocknarna där. Det var så många som försökte, men dom mesta, dom gick dom andra platser än Växjö, för det var så fullt upp där och jag tror att. Dom sa att dom tog in 20 varje år där - så.

L: Var det mest ungdomar ifrån stan som kom in tror Du?

Ernest: Ja, det var det mesta.

L: Det var svårt för landsbygdens folk.

Ernest: Ja. För dom som var från stan, dom hade ju realexamen nästan allesammans. Väl det var ju lättare för dom och tentera sig in än det var för oss som inte hade realen.

L: Du sa att det var svårt att få pengar - naturligtvis.

Ernest: Jaa det var det ju.

L: Det gick inte att få lån?

Ernest: No!

L: Det var ingen som vågade garantera ett lån för en ungdom?

Ernest: Nej, det var väl utan om det varit någon rik släkting eller så. Det är det enda, men annars så. Det var ju inga lån och inga; inget understöd eller något sådant, utan det var ju så.

L: Så det var alltså en omöjlig portgång att komma igenom, bara för att få pengar.

Ernest: Ja, det var det, för att vi inte hade nog pengar. Det var därför att jag började att få Amerikafeber. För jag visste det att; det kunde aldrig gå och få pengar där, den vägen tiderna var. Det var ju depression där i Sverige dom där åren så och 1921, när jag kom ut från det där handelsinstitutet där, jag trodde ju 'te att jag kanske 'kunne få en enklare kontorsplats eller; eller åtminstone som biträde i en affär. Men det var ju alldeles omöjligt och få något job där.

L: Det var så många ungdomar.

Ernest: Jaa, det var ju det. Så dom var ju före mig i allting, så det.

L: Det var det att industrier och affärer, de hade också dåliga tider, så de hade ju inte råd att anställa någon.

Ernest: No, det var ju inte, det var inga platser att få alls där. Lantaffärerna där, det var ju familjeaffärer, så dom hade ju aldrig några utomstående och inne i stan, både i Växjö och Alvesta där, dom där, det var ju, om det var några utomstående 'anställs, så var det ju vänner och bekanta och så vidare. Så det var ju bara dumt och försöka 'te och söka en plats där. Ja. Det var en, jag kommer ihåg, det var en annons där, att dom ville ha ett; ha en kontors; kontorspojke, stod det i annonsen där, helst maskinskrivningskunnig och så vidare. Så tänkte jag, väl: det här är väl ett tillfälle och få ett arbete. Så jag kom in där 'nexta morgon där. Och då så var det en flicka där som jag kände. Hon hade gått i sex månader på handelsskolan också, men hon hade realskola innan hon kom på den där före - och hon var där och sökte platsen och så var det två pojkar som jag kände, som hade gått igenom samma handelsskola som jag där. Men; dom hade - den ena, han var sergeant och hade tagit avsked från där Växjö .. jaa .. det var väl .. det var ju - jag vet inte vad dom kallade det, men i alla fall, så var det militären där i Växjö där och han hade ju varit som värvad för en tid och kom 'opp och blev sergeant. Sen 'geck han igenom en sex månaders kurs, liksom jag. Och han försökte och få den där platsen. Och när det kom till mig och de tittade på mig och mina betyg och jag hade ju inte någon 'erfaren' eller någonting, så det var ju alldeles. Och den där platsen till och börja med bara betalades 60 kronor i månaden och då - om man skulle ha bott i stan - så skulle det ha kostat åtminstone 125, eller 100 'opp till 125 kronor för mat och sen så i förhållande till tiderna och det var 150 kronor. Så även om jag fått den där platsen, så sa min far att: "något sådant, det är ju alldeles omöjligt. För Du måste ju få pengar hemifrån och allt det där". Så, - det var inget där. Så då så - så: fick jag Amerikafeber och jag skrev till en morbror i Wisconsin och undrade om jag kunde komma dit där och han gjorde det; så. Han skickade min biljett på en enda gång och så reste jag hit.

L: Så Din pappa och mamma, de förstod också att det var omöjligt för Dig att få ett arbete?

Ernest: Jaa, det förstod dom ju alldeles där. De kunde ju se där. I början så trodde dom förstås kanske att jag 'kunne komma in som biträde i en affär eller nånting, men det blev ju sämre och sämre där. Det var ju inte så dåligt 1920 men -21, då blev det ju sämre och -22, -23. -23 så kanske det började och bli lite bättre, men då hade jag ju redan fått min idé att jag skulle resa 'te Amerika, så då så.

L: Du nämnde en sak om den här sergeanten, som var värvad i Växjö. Hur var känslan för militären 1920 efter första världskriget? Var folk less vid militärerna då? För det var inget vidare att arbeta som värvare vid denna tid?

Ernest: Nej det var det inte.

L: Det var inte populärt?

Ernest: Nej, det var det inte. men; dom mesta dom värvade sig ju för att dom kunde inte få något arbete alls; och då så, om dom kunde värva sig och komma in där, det var ju bättre än ingenting så.

L: Men när den här sergeanten sedermera sökte arbeten, hade han ett trumfkort på hand, som Du ej hade?

Ernest: O ja, visst!

L: De uppskattade att han varit ute och värvat sig?

Ernest: Ja, att vara sergeant, det var ju skolorna som dom gick igenom där. Det var ju, 'te och vara sergeant, det var ju

L: Det var ett plus det.

Ernest: Det var ju ett plus det och det var ju lika gott som realen åtminstone där - så. Så.

L: Det var inte många av de konfirmander som var lika gamla som Du, som skulle ut och exercera, som var pigga på att tillbringa tid där? Hur såg ni på det? Det var ingen fördel direkt?

Ernest: Nej, inte som militär, nej. Till gå in där med dom inkallade där, det var ju ingen fördel.

L: Det var till att ödsla bort tiden.

Ernest: Väl. Dom 'feck ju 50 öre om dagen då på den tiden där. Men! det var ju inte nog för en kopp kaffe, så det var ju ingenting där! Och då så, vid den tiden. Det var ju på tre år, det var ju tre möten där. Det första, då var dom ju inne, åtminstone sex sju månader. Sen så det andra året, det kanske ett, två månader och sedan det sista, det kanske det mötet bara var 30 dagar eller så. Men då var dom ju färdiga med 'exisen, så.

L: Du tror inte att arbetare såg med fördel på sådana som varit ute och exercerat, att dom fick arbeten? Men det gjorde ingenting?

Ernest: Nej, det gjorde ingenting!

L: Att bar Du en officersrand så hade det ingen betydelse alls?

Ernest: Nej, inte alls. Och så - på grovarbete - och så vidare, det var ju en nackdel där. För att dom tänkte det att dom var ju inne där och 'geck och latade sig där under 'exisen, så dom tyckte inte om och anställa dom heller så!

L: Så det var en nackdel.

Ernest: Ja.

L: Du hade en släkting då i Wisconsin?

Ernest: Ja.

L: Det var en ?

Ernest: En morbror.

L: En morbror ja. Vad hette han?

Ernest: Gust Nelson.

L: Gust Nelson och hur länge hade han varit här över?

Ernest: Han hade varit här då; när jag kom, så hade han varit här ungefär en 13 eller 14 år. Han reste hit. Han var väl i - tänker jag - närmare 30-årsåldern när han kom hit.

L: Hade ni brevväxling med honom då?

Ernest: Ja.

L: Era föräldrar skrev?

Ernest: Jaa då.

L: Hur hördes det ut i de brev som han skickade hem?

Ernest: Å! Det hördes ut som det var mycket bättre här än vad det var i Sverige. Så det var det som väckte mitt intresse där, att det lät i alla breven som min morsa fick från honom att det var mycket bättre här än i Sverige. Och i Sverige var det dåligt dom åren, det var det.

L: Men mamma, sa hon inte till Dig att; det kanske inte är riktigt så som han skriver, utan att Du får vara försiktig?

Ernest: Jaa, det var ju, jag fick förmaningar, men det hjälpte inte!

L: Du såg att det var ingen framtid.

Ernest: Ja - och så var det ett äventyr att kunna komma över här och så vidare. Jag tänkte inte och resa hit och stanna i hela mitt liv, utan jag var ju bara för och resa över för en; kanske en kanske fyra fem år eller så vidare. Sen så resa tillbaka.

L: Var det någon ytterligare i Din umgängeskrets i ungdomsskaran som hade samma tankar?

Ernest: Nej. Det var - Det var två som reste till Amerika från den platsen; från Härlöv, som reste till Amerika före mig men samma år, men dom reste 'en ungefär tre fyra månader före mig. Men dom var ju färdiga med exercisen och allt det, så dom var, ja, jag tänker att dom var ungefär 24 år gamla, eller 25, eller så vidare. Ja.

L: Ni var inte flera ungdomar som då eggade upp varandra att. nu ska vi åka till Amerika?

Ernest: Nej.

L: Du var ensam då?

Ernest: Jag var ensam då, så det var inga.

L: Och breven ifrån morbror Nelson, det var **de som**

Ernest: Det var de som väckte intresset då och sen så att det såg så mörkt ut 'te kunna få något jobb som jag tyckte om.

L: Du funderade inte över att åka till Göteborg eller Stockholm , till en större stad, för kontorsarbete?

Ernest: Oh jo! Men det var ju alldeles lönlöst och försöka!

L: Det var för dyrt?

Ernest: Jaa, det var det förste och sen det andra så var det ju **inga chanser alls** 'te och få nåt jobb i storstäderna, för dom gick ju arbetslösa där så många så.

L: Och det var ont om mat då också efter kriget, var det inte det?

Ernest: Nej, inte vid den tiden när jag växte 'opp. Det var under krigstiden att det var så ont om mat, men efteråt där, så.

L: Du trodde inte att det var så dåligt i Stockholm och Göteborg 1920 och -21?

Ernest: Nej, det tror jag inte.

L: Det var det inte?

Ernest: Nej då.

L: Utan då var det?

Ernest: Då var ju

L: Men de hade haft ransonering med kort.

Ernest: Å ja, det hade dom under kriget men 1919 så tog dom ju bort alla kort och sen så.

L: Sen försvann det. Då gick Du till prästen och fick ut Ditt flyttningsbetyg naturligtvis?

Ernest: Å ja.

L: Vad sa kyrkoherden i Moheda när Ernst Björkman stiger upp där.

Ernest: Å - han var så vänlig: "Jaha, det går bra det"! Så skrev han ut det.

L: Så han sa inget emot eller?

Ernest: Nej då. Det. But då så, tror jag i det stora hela taget, att de var glada att några utvandrade, för att det var så ont om arbete så att det skulle bli bättre. Så att det var ingen som sa nånting emot. Det enda som; min mamma och även far, han också talade, trodde inte det var så bra. Dom ville ju inte jag skulle lämna, men det hjälpte inte.

L: Ni var ju sju syskon, vad hände med dem som var äldre än Dig? Hade de några Amerikatankar?

Ernest: Nej.

L: Inte alls?

Ernest: Inte alls det. Väl min äldsta bror, han hade visst lite Amerikafeber när han var i - ja - vi säger i 19 - 20-årsåldern där, men; då så, - ja, då så blev han ju inkallad 'te exercisen där så han värvade sig istället vid Växjö regemente där och värvade sig på tre år där, så han. Det fick han ju lite mera betalt, att han 'feck väl ungefär en mellan 90 och 100 kronor i månaden där och då så gick Amerikatankarna bort där, så han ville inte. Och exercisen där, vid den tiden, dom var ju över ett år, som dom fick gå där fram och tillbaka och under tiden det förstörde ju allt arbete. Annars så hade han rätt så fin anställning vid en större gård, det var väl ute i Grimslöv, tror jag det var där. Så han värvade sig istället där och då så 'geck Amerikatankarna bort där, så han ville inte.

L: Så då hade han 100 kronor i månaden och så fritt uppehälle?

Ernest: Jaa, det var mellan 90 och 100 där, på den tiden. Men sen så vid den tiden, om jag hade värvat mig när jag var 17 år, så då var det ju nere 'te 60 kronor i 'månan där, så det gick ju ner efteråt. Tiderna blev ju sämre, men under kriget, där var ju bättre!

L: Så det var lite mer under kriget naturligtvis ja.

Ernest: Ja, se, det var under kriget. Se när kriget bröt ut där så, så under kriget är det ju ingen som 'kunne resa till Amerika. Amerikatankarna på min äldsta bror, de gick bort då.

L: 1923, ja, Du var 18 år då?

Ernest: 16 ½.

L: När Du stack iväg?

Ernest: Ja. Ja jag blev 17 år den 11 oktober där och jag kom ju hit den 1 juli, så jag var ju inte riktigt 17 år then.

L: Så Du hade ingen flickvän som Du gick stadigt med vid den tiden?

Ernest: Nej, inte då, nej.

L: Tror Du att det var på det viset att om man hade skaffat sig en flickvän i Sverige och gått några år med och kanske förlovat sig med och så, då försvann Amerikafebern?

Ernest: Å ja, så. Det var ju stor skillnad.

L: Då var det annat som gällde.

Ernest: Ja. Så det, det.

L: Så Du var precis i det rätta ögonblicket?

Ernest: Ja, jag var ju alldeles fri där, så det var ingen som höll mig tillbaka där.

L: Så morbrorn Din i Wisconsin, var bodde han någonstans?

Ernest: Ashland, Wisconsin.

L: Asthland Wisconsin. Rätt uppe i det hörnet.

Ernest: Ja, det nordöstra hörnet av Wisconsin där.

L: Vad arbetade han med?

Ernest: Han var förman för järnvägen. Han var för ett snickargång för järnvägen.

L: Så han hade ett bra arbete då?

Ernest: Ja.

L: Stadigt?

Ernest: Så han, han höll på där, när jag skrev till honom sa han att: "Ja! Det är rätta åldern 'te komma 'te Amerika. Så kom hit här och Du kan arbeta för mig, så det"!

L: Så det lät aldrig som att han inte ville ha besvär med Dig.

Ernest: Nej, det var, han.

L: Skickade han biljett också kanske?

Ernest: Ja, han skickade biljett och han garanterade för min utkomst där - så.

L: Jaså det var nödvändigt med en garanti från någon släkting?

Ernest: Det var inte nödvändigt på den tiden, för att jag var så ung, så jag hade lättare om jag kunde få garanti.

L: Vad skrev Du på Din visumansökan? Skrev Du att Du var kontorist eller jordbrukare/hemmansägareson, eller vad skrev Du?

Ernest: Det var bara hemmansägareson, det var det enda där.

L: Du skrev inte: kontorist?

Ernest: Nej, för jag hade aldrig arbetat för det, jag hade ju bara gått igenom skolan där. Aldrig någon plats.

L: Du skrev inte: student heller?

Ernest: Nej! Det kunde jag ju inte göra! Det var ju ingenting!

L: Åkte Du till Göteborg eller till Malmö?

Ernest: Till Malmö till och få passet viserat.

L: Från Staten var det då ja.

Ernest: Ja.

L: Och sedan löste Du biljetten då ifrån Göteborg till?

Ernest: Till Asthland, jag hade en biljett direkt där.

L: Vad kostade biljetten? Kommer Du ihåg det?

Ernest: Ungefär; alltsammans ungefär 150 dollar.

L: Hela vägen till Ashland?

Ernest: Ja. Man måste ha 25 dollar i landstigningspengar på den tiden.

L: Vem hade sagt till Dig det, att Du skulle ha 25 dollar? Konsulatet?

Ernest: Ja, det.

L: De sa det?

Ernest: Ja. För annars så kunde dom inte landstiga. Det var det enda. Så min morbror skickade mig biljett hela vägen.

L: Han skickade biljetten, inga pengar då, utan biljetten var betald.

Ernest: Biljetten var betald: från Göteborg till Ashland och så hade jag en bankanvisning på 25 dollar, så den vägen behövde jag inte ha så mycket pengar på mig, för då hade jag ju den och bara visa, så. Och så de där garantierna, att han skulle ta hand om mig där. När jag visade det så var det ju alldeles lätt. Men vi 'feck ju gå igenom läkarundersökning där i Ellis Island.

L: Men innan vi kommer så långt. Du hade ingen läkarundersökning i Sverige då, från Malmö till exempel, på konsulatet där?

Ernest: Nej. Nej! Ingenting.

L: Ingenting?

Ernest: Det endast var vaccineringen i Göteborg innan vi gick på båten, det var det enda.

L: Vilken båt var det, Drottningholm eller?

Ernest: Nej, jag gick över England, gick med en mindre båt till England. Den hette Balder.

L: Balder? Till England.

Ernest: mhm.

L: Resan, den tog väl en sju dar, sex dar?

Ernest: Bara sex dagar från England. Vi fick en färga sju dagar för vi fick ju stanna en dag på båten, där första klass och andra klass går iland först och sen vi tredjeklassare sist då. Det var ju så många passagerare, jag tror det var 22 eller 23 hundra där på båten, så det tog tid.

L: Det var ju rätt snärjigt för Dig att komma in i alla dessa labyrinter. Först i Göteborg, det var ju bara en upplevelse det, att komma på båten där?

Ernest: Jaha.

L: Den där Balder, var det en liten båt?

Ernest: Det var en mindre båt ja.

L: En svensk båt?

Ernest: Ja.

L: Kom Du i samspråk med några andra emigranter där eller var Du ensam?

Ernest: Å ja, det blev ju så, vi blev ju bekanta där. Vi var ju fyra i hytten och vi blev ju bekanta och det är så.

L: Så ni fick reda på vart ni skulle åka?

Ernest: Å ja!

L: Var det någon som skulle i samma riktning som Du?

Ernest: Bara en där. Det var en, men han träffade jag på Goodman-linjen där och han var norsk där. Så det var en där. Dom andra, dom reste till Minneapolis och olika platser där, så det var ingen som reste dit. Ashland var ju en liten stad.

L: Och sedan så kom Du till Newcastle och London, det var ju storstäder. Hade Du lite vetenskap i engelska vid denna tidpunkt? Du hade läst så pass så Du kunde förstå vad de sa kanske?

Ernest: Jag förstod det mesta; nej inte det mesta, men jag förstod ju och kunde göra mig förstådd på det hela taget. För jag kunde ju inte ha en riktig konversation med någon där, men jag kunde ju göra mig förstådd och jag förstod det mesta där - så.

L: Som värdet på pengarna?

Ernest: O ja, det förstod jag. Det var inget.

L: Så de kunde inte lura Dig då?

Ernest: Nej, det var inget. Det hade jag inga svårigheter med.

L: Vad packade Du ner i kappsäcken när Du stack ifrån Moheda? Reste Du lätt och ledigt?

Ernest: Bara en stor väska. Det var allt. Jag hade en extra kostym med mig och skjortor och underkläder och så vidare och ett par andra skor. Det var allt jag hade.

L: Du hade inga arbetskläder med Dig?

Ernest: Nej. Nej. Det skrev min morbror att: ingenting sådant. Så jag fick full utrustning med arbetskläderna där då.

L: Han gav Dig lite anvisningar då?

Ernest: O ja. Ja. Så vi gick till en affär där. Jag fick overalls och arbetsskor!

L: Och yxa och såg var Du inte intresserad av i första hand, så det tog Du inte med Dig heller?

Ernest: Nej!

L: Du hade inte räknat med att komma upp i skogarna i Ashland och bli en lumber jack?

Ernest: Nej det hade jag inte. Det tror jag inte. Men jag - jag arbetade, ty vi arbetade bara på sommaren på järnvägen. På vintern när det var kallt, då kunde vi ju inte arbeta, för det var ju snickararbeten det mesta på broar och på stationsbyggnader och så vidare.

L: Men innan vi landar i Wisconsin nu, hur gick det tillväga på Ellis Island?

Ernest: Vi fick gå igenom doktorsundersökning och

L: Jaså det var en doktorundersökning?

Ernest: O ja då!

L: Och titta på ögonen och händerna.

Ernest: Å ja, det var ju, det var riktigt sträng undersökning där på den tiden så.

L: Kommer Du ihåg att Du fick gå ifrån en våning upp till en högre våning via långa trappor eller?

Ernest: Ja, det var olika våningar där, olika platser. Jag kommer inte ihåg det riktigt för det är ju så länge sedan, men det var en väldig massa olika doktorer där. Det var en doktor för ögon och en där för händer och naglar och så olika. Sen så; en för bara hjärtat - och så vidare. Så jag tror att vi besökte fem olika, (fyra eller fem). jag tror en, det var mesta sköterskor, tror jag det var och sen fyra doktorer.

L: Ställde de också några frågor till Dig?

Ernest: Å ja!

L: Men de flesta kunde inte förstå ett ord av vad Du sa naturligtvis?

Ernest: Å dom talade svenska!

L: Jaså det var tolkar med!

Ernest: Å ja. Ja, då. De där doktorerna, dom kunde tala svenska.

L: Jaha. På så vis ja.

Ernest: De bara frågade om vi var svensk eller norsk, eller det var mycket med polacker som emigrerade på den tiden. Så på Goodman-linjen där, jag tror att det var kanske 60 procent polacker, sen så var det några tyskar och norskar och svenskar och engelsmän.

L: Så det var ett stort virrvar utav alla världens nationaliteter.

Ernest: Jaa. Ja då.

L: Om Du jämför Ellis Island med Liverpool, när Du gick på båten där. Det var också en stor röra av folk?

Ernest: Å ja det var, men inte så mycket som Ellis Island, för det var så mycket så.

L: Hur gick det med maten? Vande Du Dig vid den, på så många olika ställen: som i London och Liverpool och på Ellis Island? Hur gick omställningen ifrån svensk mat?

Ernest: Å - det var ju lite

L: Annorlunda än mammas pannkakor.

Ernest: Å ja, det var det, men; men det gick bra!

L: Så det gick.

Ernest: Ja.

L: Du fick inga större men av det, nej.

Ernest: Nej då.

L: Hur länge var Du på Ellis Island, en halv dag - eller?

Ernest: Nej det tog hela dagen.

L: Hela dagen!

Ernest: Ja. Vi kom fram där på riktiga lastpråmar, dom tog oss dit där från båten. Och vi började. Vi hade frukost vid klockan sju och sen vid åttatiden började vi där och sen så, innan vi - innan vi kom av så var väl klockan åtminstone en tio, tänker jag. Sen så, innan vi hade gått igenom alltsammans och fått alla papper examinerade och så vidare så måste det ha varit mellan fyra och fem.

L: Så det blev sent då innan Du kom på tåget.

Ernest: Ja - det. Kom på tåget klockan åtta på kvällen.

L: Mot Chicago.

Ernest: Ja.

L: Var Du ensam då eller hade Du flera med Dig fortfarande?

Ernest: Å vi var ju - vi var så många - från där. Så hela vagnen var ju full av bekansskaper från båten där till Chicago, men det var i Chicago vi skildes åt sen - så.

L: Där blev Du ensam då.

Ernest: Ja, det var bara två av oss.

L: Han norsken?

Ernest: Ja. Å på det tåget, det var flera, men dom steg av före vi kom till Ashland - så. Annars så var det - jaa - jag tror att det var ungefär en åtta av oss som kom på tåget där, men alla steg av utom vi två, norsken och jag.

L: Jaha. Det var en lång resa då. Du fick sova på tåget under två tre nätter?

Ernest: Ja. Två nätter 'te Chicago och en natt mellan Chicago och Ashland.

L: Jaha. Då mötte Din morbror Dig där vid stationen, eller; hur gick det till?

Ernest: Nej, han

L: Han visste inte när Du kom förstås?

Ernest: Jo det visste han, men han var upptagen där på expeditonsresa. Han skulle expediera en del broar där för; för säkerhet och så vidare, sa han. Men han hade fått, så det var en där som mötte mig 'opp till ett hotell där och där var alla svenskar, så det var inget svårt där. - Och sen så - Se - vi kom ju upp till Ashland på morgonen där. Och - han hade ju beställt rum på ett hotell där, det var ett svenskt hotell. Sen så på kvällen så kom han.

L: Så då var Du amerikanare.

Ernest: Jaha!

L: Kom Du in i arbetsdagen med en gång eller?

Ernest: Om en vecka, den första veckan där.

L: Din morbror skaffade Dig ett jobb då?

Ernest: Jaha.

L: På Järnvägen?

Ernest: Jaha.

L: Och vad innebar det arbetet?

Ernest: Det skulle vara en slags snickare eller hjälpare, snickare/ hjälpare - så.

L: Hur var betalningen för detta arbete, jämfört med i Sverige?

Ernest: Oh det var riktigt bra betalt där!

L: Du kände på Dig att Du fick mycket pengar kvar när en vecka var slut?

Ernest: Å ja då.

L: Så Du bodde på ett boardinghus då eller?

Ernest: Nej, vi bodde på, det var järnvägsvagnar som var inredda som bostad för oss, för vi fick ju gå från olika stationer där. Så det var från; mellan Ashland/ Wisconsin och Minneapolis. Det var vår sträcka.

L: Jaha. Så då fick Du ju se en hel del också utefter vägen!

Ernest: Jaha då. Så det var intressant att gå till olika platser, den ena efter den andra - så.

L: Tog de betalt då varje vecka för att Du fick bo i denna järnvägsvagn, eller drog de av på lönen då?

Ernest: Nej det var fritt och bo där men sen; Järnvägen där, dom betalade kocken där. Men så där vi säger; som groceries och så vidare, det fick vi och betala och det kom ju inte till så värst mycket där, för kocken han var ju anställd av bolaget - så det.

L: Jaha. Så det var bra mat?

Ernest: Bra mat och mycket billigt där och på så vis och det var ungefär det bästa arbete jag någon gång har haft där - var det.

L: Och hur länge höll Du på med det?

Ernest: De tre första somrarna jag var här.

L: Jaså, så pass länge!

Ernest: Ja.

L: Jaha! Fick Du löneförhöjning då varje år?

Ernest: Nej, det var

L: Det var samma lön?

Ernest: Samma lön där för hela tiden, för han hyrde mig som snickare och det, det var det högsta dom betalade - så.

L: Så ni reparerade broövergångar och sådant då?

Ernest: Ja. Broar och järnvägsstationerna, och olika byggnader och så vidare.

L: Och det arbetet, det var inte högt uppdrivet direkt så att Du behövde förta Dig?

Ernest: Nej. Nej, det var lätt där, så det var det inte.

L: Så det var Ditt hem för tre somrar då, i den där järnvägsvagnen?

Ernest: Ja. Jaha, det var det.

L: Vad hände sedan när hösten bröt in?

Ernest: Jaa, den första vintern, då gjorde jag ingenting där, men den andra vintern då jobbade jag på en såg; ett sågverk i Ironwood, Michigan. Men det var ju **dåligt betalt i en väg**, men det var ju inte svårt arbete heller. Och så den tredje vintern, då reste jag till Chicago, för jag ville ta mig till Chicago och så vidare.

L: Så det var svårt att få vinterarbete uppe i norra Michigan?

Ernest: Ja, det enda var, så var det skogsarbete eller också på sågverken. Det var ju det enda. Och sågverken, dom betalade hemskt dåligt.

L: Det var hårt arbete då. Vad berodde det på att dom betalade så dåligt?

Ernest: Tja. Det var ju dom där engelska bolagen som hade det där och så länge dom 'feck folk på vintern, så var det ju skogsarbete där. Det var ju det enda i hela norra Michigan och Wisconsin och alla dom där. Det var ju det enda de hade och så länge dom kunde få folk för lite och ingenting, så.

L: Så höll dom på med det.

Ernest: Ja. Dom enda som hade bra betalt var ju dom som var; jag ska säga, som disponenterna och olika förmän där och sen så dom tekniska, jag tänker dom som filade sågarna. Det var ju dom där stora bandsågarna dom hade - och så vidare. Det var ju hemskt gott betalt för sådant där. Så - om dom var tekniker, om där även en smed och så vidare, dom kunde ju få bra betalt. Men dom vanliga arbetarna - utan dom som kunde - vad dom kallade lumber scalers och så vidare - dom fick ju bra betalt, men det tog ju erfarenhet att få ett sådant jobb.

L: Så de var hänsynslösa mot dem som gjorde grovarbetet då, så att säga?

Ernest: Å ja, de var, på den tiden ja.

L: Men de som bodde högst upp på kullen, de hade försett sig ordentligt!

Ernest: Ja, dom hade ju hemskt gått betalt - så.

L: Och det var många finnar också där uppe?

Ernest: Ja, svenskfinnar ja. Mycket svenskfinnar.

L: Hur var förhållandet mellan svenskarna och finnarna där?

Ernest: Å ja det var gott där - så!

L: Det var det?

Ernest: Jaa då. Det var likadant: norskarna och svenskarna, förhållandet var väldigt gott där.

L: Jaha. Så det var inga konflikter?

Ernest: Nej, ingenting att tala om där.

L: Det var inte mycket att äta ut varandra på ett sådant arbete på ett sågverk för det priset de betalade!

Ernest: Nej! Det var det inte!

L: Men det var alltid många som stod i kö och ville ha arbete?

Ernest: Well inte i kö precis, men det var ju det att dom ansökte och så vidare och när någon kom och frågade för arbete så, så anställde dom där, som när jag blev anställd där. Jag kom och frågade för arbete. "Jaha. Kan Du komma och börja på natten då". Så började jag där. Tio timmar om natten där, sex dagar i veckan. Sex dagar i veckan.

L: Det var ett sådant där arbete så Du behövde inget arbetsintyg eller någonting?

Ernest: Nej, ingenting där någonting. Och dom hade ingenting för mig och göra där, så jag 'geck där bara och tittade och såg vad andra gjorde för flera veckor, till det var någon som slutade, och då så. Stå där. Så vi var ungefär ett halvt dussin och det enda vi skulle göra: sopa golvet där, nere på nedre våningen där. och det kunde ju en person göra på halva tiden! Men - så hade dom. Så - när dom behövde oss. Den vägen gjorde dom på den tiden.

L: Jaha. Så hade Du sparat ihop tillräckligt under sommaren då, så Du kunde klara en vinter om det blev dåligt med arbete?

Ernest: Ja, det hade jag där, så det gjorde jag.

L: Men Du kunde inte göra några större utflykter till exempel?

Ernest: Nej, det var därför den tredje vintern där, då reste jag 'te Chicago. För jag hörde ju. Jag läste i svenska tidningar och så vidare och det såg ut 'te och vara arbete och platser där så jag reste hit.

L: Var bodde Du vintertid uppe i Ashland?

Ernest: Jag bodde på ett svenskt hotell där.

L: Ett hotell.

Ernest: Ja.

L: Jaha. Så det fanns god tillgång på affärer med svenska ägare?

Ernest: Å ja. Jaha då.

L: Och hotell då?

Ernest: Det var ju så mycket svenskar där så det var allting, det var alla.

L: Du bodde inte så långt ifrån Hurley heller. Det var ju en livlig stad på sin tid, sa dom.

Ernest: Jaa, det var det. Jag hörde talat mycket om det och när jag reste Ironwood Michigan till sågverket, då så, då; Hurley, det var ju en grannstad 'te Ironwood. Det var ju bara stadsgränsen och den däre älven emellan dom så. Men; jag tror inte det var mycket svenskar i Hurley där på den tiden, på den vintern jag var över där. Jag var aldrig där. Dem sa det att det var mesta där att dom hade dom där saloonerna med hembryggda brännvinet och så vidare och jag var ju godtemplare, så jag var ju inte intresserad av det - så att.

L: Det kanske hade fått ett dåligt rykte till en början. Det kanske inte var så dåligt som de sa? Det var en livlig stad!

Ernest: ja de hade dåligt rykte, det hade dom där.

L: De sa att det var Chicagogangsters där.

Ernest: Ja. Det var mesta italienare - well det var väl kanske några andra också, men annars så var det mesta italienare som var där.

L: Så Du kom till Chicago då .. 1926?

Ernest: Nej, 25 rätt före jul, rätt före jul 1925. Så jag firade jul i Chicago 1925.

L: Hade Du någon bekant att åka till där?

Ernest: Jaa, jag hade några stycken bekanta som jag hade brevväxlat med, som hade varit på båten, och så vidare.

L: Jaha. Fick Du arbete?

Ernest: Ja, jag fick jobb nästan på en enda gång - så.

L: Vad var det för slags arbete då Du fick?

Ernest: Det var på en industri där. Dom tillverkade kedjor; automobilkedjorna som dom använde mycket på vintrarna på den tiden. Dom hade kedjor på hjulen där, för dom hade varken gator eller vägar så väl 'te och ta vara på 'et då, så dom hade kedjor på hjulen och vi tillverkade dom där.

L: Jaha.

Ernest: Ja.

L: Så det var ett helt nytt arbete Du fick börja på med då?

Ernest: Jaha det var det.

L: Var det en metallverkstad?

Ernest: Jaha.

L: Inom metallindustrin.

Ernest: Jaha.

L: När Du fick ett sådant jobb, där var ett pris satt, så att säga?

Ernest: Jaha.

L: Det var inga fackföreningar i de fabrikena då?

Ernest: Nej. Dom betalade **så mycket**, det var allt där. Det var inget annat.

L: Hur länge stannade du där?

Ernest: Till nästa vår, då så, då fick jag ju utelängtan där, till och komma ut i fria luften, så då började jag och arbeta på Konstruktion där - så.

L: I Chicago?

Ernest: Ja.

L: Jaha. Men det var ett hårt arbete då?

Ernest: Det var hårt arbete, men då var jag både stor och stark, så då så kunde jag göra det.

Och jag tänkte ju att jag skulle bli snickare här i Chicago också. Men; det var ju så många som kom över då och det alla ville dom bli snickare. Det gick inte och komma in i fackföreningen då, för en tid där, så jag började där. Jag fick en anställning till att köra en stor lastbil istället och det tyckte jag var rätt så trevligt då också och det betalt där. Dom betalade rätt så bra där, så.

L: Så de flesta svenskarna, de hoppade på snickeriyrket, vilket de var snickare eller inte!

Ernest: Jaa, se det var ju det att alla skulle dom bli snickare. Jag hade inga bekanta, eller släktingar eller så, som var snickare se. Annars så. Dom som hade släktingar som snickare, dom kom ju in.

L: De kom in?

Ernest: Ja.

L: Och de fick betala för att komma in i yrket?

Ernest: Ja.

L: Så snickarna hade en tidig fackförening?

Ernest: Jaha.

L: Eller union, som man säger.

Ernest: Jaha. Det var en stark sån.

L: Jaså, den var stark.

Ernest: Ja, det var en stark fackförening. Easy go! Dom hade fackföreningar åt nästan allting här i Chicago då. Det var bara; bara på verkstäderna, dom hade ju inte några fackföreningar på verkstäderna eller så. Men all konstruktion och allt sådant. Murarna, dom hade sin fackförening och det var alldeles omöjligt att komma in i den och så plasterers där, dom hade en fackförening och snickarna och; och även dom, de hade en fackförening för våra lastbilchaufförer också. Ja. den finns just där.

L: Var fackföreningarna noggranna på arbetsplatserna med att synaa arbetarna som kom in, så att det inte kom in sådana som inte var anslutna?

Ernest: Nej!

L: Hade de kontroll över det?

Ernest: Nej.

L: Det hade dom inte?

Ernest: Nej.

L: Var till exempel byggmästare rädda för att anställa någon som ej var med i fackföreningen, tror Du?

Ernest: O ja, dom 'kunne inte göra det.

L: Det gick inte det?

Ernest: Nähä.

L: Han blev utäten med en gång?

Ernest: O ja, han kom aldrig in där! Dom 'kunne inte!

L: Så de kunde stoppa en som inte var ansluten då!

Ernest: Jaha. Ja dom hade ju avtal med fackföreningen och dom anställde inga utan att dom hade ett kort där. Det är det enda. Det var likadant 'te just köra en lastbil

L: Jaså.

Ernest: Så - dom anställde. Dom kunde bli 'anställd, som jag blev anställd - och - så fort jag var anställd så kom det en representant från fackföreningen och frågade om jag ville komma in i fackföreningen eller inte. Och! Hade jag sagt **Nej, så då hade jag fått sluta samma dag**, så det, det var det enda.

L: Du hade inget annat val?

Ernest: Nej. Så det var inget val.

L: Vad berodde det på att snickarna och murarna var så fruktansvärt starka, att de inte ville ha in mera folk? De ville väl få in medlemsavgifter, om inget annat?

Ernest: Det var ju för många av dem!

L: De ville ha sitt "nästeägg" för sig själva?

Ernest: Jaa well dom 'kunne ju inte ta in någonting mera, för det var ju inte arbete för dom där. När det gick - kanske - vi säger att dom kanske var ungefär 100 snickare som inte hade nåt arbete där, fast dom kunde inte ta in nån mera i fackföreningen då. Så då var det bara 'te och stå utan.

L: Så Du fick stå i kö då för att betala in.

Ernest: Jaha.

L: Då fanns den.

Ernest: Då fanns det där. Det var det enda som kunde göras då.

L: Gick Du med i någon förening? Du var ju Godtemplare. Gick Du med i Oscar II eller Jupiter, - eller?

Ernest: Nej. Jag var Godtemplare i Ashland Wisconsin men jag gick aldrig med i någon förening i

L: I Chicago.

Ernest: Nej. Det blev inte så.

L: Inte i Wasa eller i Wiking eller i någon av dom andra heller?

Ernest: Well - jag var medlem i Wasa i Ashland där, men jag gick inte in här rätt på en gång. Jag väntade ett par år sedan, innan jag gick in i föreningarna här - så.

L: För det var den enda vägen Du hade kunnat få en sjukförsäkring i sådant fall?

Ernest: Ja.

L: Du hade ingen sjukförsäkring i arbetet?

Ernest: Nej.

L: Så det stora flertalet av er, de hade inga sjukförsäkringar eller någonting?

Ernest: Det var en del fackföreningar som hade lite sjukförsäkring men det var inte mycket av det. Jag hade ingen, så.

L: Nähä. Så Du tog alltså risken?

Ernest: Jaha.

L: Frisk och kry och vid god hälsa.

Ernest: Jaa.

Lennart Setterdahl: Hur många år stannade Du då i Chicago?

Ernest Bjorkman: Till 1930? Ja .. 1935.

L: Jaså, så pass länge! Du var i Chicago under hela depressionstiden?

Ernest: Ja.

L: Hur gick det då?

Ernest: Jag gick arbetslös en lång tid där.

L: Omöjligt att få arbete?

Ernest: Ja. Omöjligt där.

L: Och det var stora skaror som

Ernest: gick arbetslösa där. Och - jag var dum nog som - när jag började bli arbetslös och så vidare, om jag hade som. Det var en massa av mina kamrater, dom packade opp och stack hem till Sverige igen. Men det gjorde inte jag. Jag var dum nog och stannade där, för jag trodde jag skulle få arbete igen, men det gick inte så.

L: Och de som stack hem till Sverige, kom de tillbaka igen, eller stannade de i Sverige?

Ernest: En del av dom kom tillbaka, en del stannade där. Det var olika.

L: Men det var väl inte bättre i Sverige under 30-talet?

Ernest: Nej det var rätt så dåligt där också. Det var ju därför att jag hade ingen lust att komma hem.

L: Du åkte alltså inte hem. Du var en av dem som överlevde, så att säga. Tror Du det var lättare att vara arbetslös i Sverige än i Chicago? Var var det värst?

Ernest: Det var nog likadant ungefär, tänker jag. Jag vet inte riktigt. Dom som hade sina hem - och så vidare - det var ju lättare för dom att vara arbetslösa i Sverige än det var i Chicago, men

L: Men Du hyrde på den tiden?

Ernest: Jaha.

L: Så Du blev inte av med något hus?

Ernest: Nej.

L: Men det var de som åkte på proclosure, som man säger.

Ernest: Jaha, det var det.

L: Du var fortfarande ungarl då?

Ernest: Jaha.

L: Det var egentligen svårare för en ungarl än för en som var gift, för frun fick ju i regel arbete, sa dom?

Ernest: Det var det ju mycket riktigt där. Jag var ju på olika arbeten i Chicago där och arbetade både i fabrik och på konstruktion och så vidare. Och på konstruktion, där kunde jag inte komma tillbaka, för det var på Illinois Statsarbete som jag jobbade. Och 1930 så blev det förordningen där att alla ungarlar skulle gå och dom som var gifta, dom hade. Så en del av dom fick ju stanna och så.

L: Så de tog hänsyn till det?

Ernest: Jaha.

L: Så även om de inte hade barn, så tog de hänsyn till detta?

Ernest: Gifta och familj där, så dom tog hänsyn till familjerna också.

L: Jaha. Chicago är ju känt för att Du måste tillhöra det politiska maskineriet för att få ett jobb. Du försökte aldrig den vägen; att bli en demokrat, eller?

Ernest: Å - jag försökte i visst mått, men det var ju alldeles odugligt, det var så hela depressionen där. Jag gick utan arbete mesta tiden där: från 1930 på hösten, till; till 19- .. 1933. Då hade jag inget arbete -33, men in -34 så var det lite arbete, så jag fick lite där, men det var ju mesta tillfälliga jobb. men det var nog 'te och klara sig på.

L: Bodde Du tillsammans med någon annan då?

Ernest: Jaha.

L: Ni var ett gäng med pojkar då som höll ihop?

Ernest: Ja. Jaha.

L: Var de också ifrån Småland?

Ernest: O en del av dom! Det var olika ställen. Det var ju inte, det var ju, man blev bekant och det var. Jag bodde både med norskar och svenskar och så vidare, så vi var.

L: Blev det ett gott kamratskap, så att den som fick ett arbete, han salade in till nästa dags uppehälle, så att säga?

Ernest: Jaa, å ja.

L: Så ni hjälpte varann?

Ernest: Ja dom hjälpte varandra, både med; allting, så det. Det var **riktig kamratskap** på den tiden det.

L: Tror Du att kamratskapsandan blir djupare vid sådana tillfällen?

Ernest: Å ja, det gör den.

L: Alltså; ni bands tillsammans?

Ernest: Jaha.

L: Jaha. Men det var under en lång tid då?

Ernest: Jaa, det var så. Pengarna tog slut där.

L: Ni åkte inte utanför Chicago, utan ni stannade kvar hela tiden inom staden?

Ernest: Å - we went ut för Chicago och vi försökte alla platser på: stålfabrikerna och allting annat, men; det var ju omöjligt att komma in där. Dom som hade släktingar eller nära vänner där, dom hade ju tillfällen - men - det är så.

L: Det var ju så många utav dem som var utan arbeten.

Ernest: Ja.

L: Det var ingen som tyckte synd om dem förstås, för det var allt över.

Ernest: Nej, för 'di var ju alla lika där. Så - 1935 - då hade jag ju en kamrat där som jobbade för Pullman och dom fick mig in, den 13 februari så kom jag in där.

L: 1935?

Ernest: Ja.

L: Var var det, sa Du?

Ernest: Pullman Company.

L: På Sydsidan!

Ernest: Ja, Uti Rosland.

L: Jaja! Som snickare, eller?

Ernest: Jaa. Det var ju inte snickare, för det var ju allt stål där.

L: Du började då hos Pullmans där nere på Sydsidan?

Ernest: Jaha.

L: Så Du bodde på Sydsidan under hela 30-talet?

Ernest: Ja.

L: Ja.

Ernest: Så började jag där att jobba åt Pullman där.

L: Hade Du politiska åsikter under den tiden, ifrån 30- 35 t ex? Var Du förbannad på systemet, eller att det gick åt helsike?

Ernest: Nej. Inte riktigt där. Jag hade väl lite grand politiska åsikter, men inte

L: Du gick inte med i något parti? Det fanns ju mycket svenska socialister i Chicago Vet Du.

Ernest: Nej. Så.

L: Blev de bannlysta mer eller mindre på arbetsplatserna? Det var ingen idé att komma in med sådana idéer?

Ernest: Neej, dom blev inte bannlysta eller något sådant, men de hade ingen framgång riktigt där och sen så - en del, dom var rädda för det där partiet där - dom var rädda att dom skulle bli bannlysta där.

L: De var lite för djärva i åsikterna?

Ernest: Ja.

L: Så Pullman, det var efter att Rosevelt hade kommit in? Det fanns ingen räddning att se innan Rosevelt kommit in?

Ernest: Nej.

L: Vad sa folk då om Rosevelt? Var de rädda för att han skulle ställa till det? Det blir ju alltid så när det kommer någonting nytt.

Ernest: Nej. Arbetsbefolkningen; och, om vi säger: the middle class och så vidare, dom var för honom.

L: Även medelklassen?

Ernest: men; högre opp, dom var nog emot honom på den tiden. Och då så, då arbetsklasserna, när han kom in där, dom började att få mera confidence och så vidare och då såg dom att det var ju möjligheter igen - och då så. Och det var ju huvudsaken att de fick modet tillbaka.

L: Så då blev det en annan syn på framtiden?

Ernest: Ja.

L: Så när Du fick det här arbetet hos Pullman,

Ernest: Jag arbetade där till den sista veckan i juni. Då tog pengarna slut för det här kompaniet och då så

L: -35?

Ernest: Ja. Så då så blev vi uppsagda där för en tid. Den vägen gjorde dom där, att det var inga fabriker som 'geck för fullt hela året runt. De gick varje sex månader där, så hyrde dom en massa och när the money, that was gone där, then they were laid off. That's all. Så; - då så - Jag hade ju arbetat flera gånger för The International, i Chicago. flera gånger. Så - det var en kamrat till mig, han sa det att: "det är arbete i East Moline", på maintenance, det kallas. "Ska vi gå dit"? "Dom betalar dåligt", sa han, "Men: ska vi gå dit där, för jag känner båda förmännen där nere, och jag är säker på vi får jobb om vi kommer över". Så - vi kom ner här - och vi blev hyrda på en enda gång och så började jag arbeta där. Det var i mitten; mitten av .. av juli.

L: -35?

Ernest: Ja. Och så var det det att på samma gång så var det ett par kamrater 'te mig, var rätt så goda kamrater också, dom var bagare och dom skulle komma hit och börja ett bageri. Så när dom hörde att vi tänkte och gå ner där sa dom: ni kan åka med oss, för vi ska köra ner om måndag morgon där. Ni kan åka med oss. Vi ska ner där och börja ett bageri.

L: Och de var alla svenska pojkar?

Ernest: Ja. Och så sa dom där att: ta med Dig Din tool box där, för vi har lite arbete att göra för Dig i bageriet innan vi börjar där, så ta med Dig den. Så; jag gjorde det och jag hade med den och jag började jobba där i East Moline. Det var inte så värst gott betalt, men så var vi tillsammans med dom där pojkarna som började bageriet där - och - och jag - jag gjorde rätt så mycket där, både med vattenledningar och med lite grand elektriskt arbete och lite grand snickararbete. Inte något riktigt storartat där, men det var lite granna repairing och så vidare som vi gjorde där.

L: Var det Johnsons bakery?

Ernest: Ja ja.

L: Jaså Johnson's!

Ernest: Jaa.

L: And det var Johnson and Carlson som började där. Och sedan så började jag arbeta där på lördagarna; hjälpa dom och så vidare. Och - vi - vi bodde tillsammans och så vidare.

L: Ni hyrde en lägenhet då i Moline?

Ernest: Ja. Ja.

L: Var satte de upp sitt bageri någonstans?

Ernest: Nere på .. 6/16:e street.

L: 6th avenue?

Ernest: Well between 5th and 6th där. The next door to Campbell's Hotel där - så. Jag var där och jag stannade där. Sen så blev vi uppsagda i East Moline också där på vintern och då så började jag hjälpa dom i bageriet där på heltid där. Jag var lite där until jag skulle få något annat. Så - tror jag det var, ungefär den 1 april, så kom det telegram från Chicago att dom ville att jag skulle komma tillbaka till Pullman. Så.

L: Då stod Du i valet och kvalet.

Ernest: Ja, - men jag tog adjö och reste dit där, som nu. Så. Men - min fru där - nuvarande fru - vi

L: Du hade träffat henne då?

Ernest: Jaa. Vi gick ju då rätt så nära varandra då, så då så, jag kom tillbaka och besökte henne nästan två gånger i månaden, när jag var i Chicago där. Och - jag stannade i Pullman till i 1937, runt den 1 maj eller 2 maj, eller så. Då började jag för General Motors. Dem hade öppnat upp en stor fabrik i Lágreens - 'te och göra dieselmotorer, diesellokomotiv. Så jag började där. Och då arbetade jag där hela kriget där, till 1949. Då så slutade jag där och vi flyttade till Moline där. Min fru, hennes föräldrar bodde i Moline, så vi flyttade ner. Och då gick jag tillbaka och arbetade i Rock Island för Farmhall, det var ju international där. Då arbetade jag där en liten tid där - men jag - jag blev sjuk och fick vad 'di kallar virus pneumonia; det är ju lunginflammation, virus lunginflammation. Och - det var svårt att vara i - fabriksluften var inte så bra och då denne här Johnson; Johnson's Bakery, han ville ju köpa tillbaka det bageriet, för han hade sålt det under kriget där. Så han ville köpa tillbaka det och han ville att jag skulle gå i companionship med honom, så. Så jag gjorde det. Så vi var kompanjoner till 19.., det var 1950 tänker jag, ja, 1950 vi började.

L: Så Du var bagare då!

Ernest: Ja. Well jag hade ju hjälpt där förut, jag visste ju en del. Jag var inte 'fullriktig fullständig bagare men kunde ju hålla i det arbetet. Så. Så vi började där 1950 och vi var kompanjoner till -58. Då köpte jag ut hans andel. Så var jag ensam till; vilket år sålde jag ut? - 68 eller -69? -69.

L: Så Du gick under Johnson's Bakery då hela tiden?

Ernest: Ja.

L: Säger Du det! Så Du har varit bagare där nere då igen!

Ernest: Jaha! Ja det var jag.

L: På 16th Str, between 5th and 6th Ave.

Ernest: Jaha. Nej vi var på 6th Ave and; between 16th and 17th. See he had moved.

L: Han hade flyttat.

Ernest: Han hade flyttat 'te en större lokal där så. Jaha.

L: Så då var Du Din egen bas, så att säga. Du hade inte bekymmer med fackföreningar eller med någonting?

Ernest: Åhå! **Det var fackförening där**, som på alla andra platser. 'Di hade fackförening! 'Di var fackligt anslutna.

L: Men Du var inte fackligt ansluten?

Ernest: Nej.

L: Du var ju Din egen företagare.

Ernest: Ja, jag 'kunne inte få lov och komma in i fackföreningen, för jag var ju företagare. men alla som jobbade för mig, 'di var ju fackföreningsanslutna.

L: Hur många anställda hade Du då?

Ernest: Well det mesta vi var någon gång var 35, men mesta tiden var det 34. Kanske; rätt före jul, att det var uppåt för 37 eller så vidare. Se det var deltidsarbetare ibland och så vidare - men.

L: Och Du sålde ut brödet direkt ifrån bageriet, eller hade Du affärer som Du sålde ut till?

Ernest: Jag hade, vi hade affär i: East Moline, Island Rock Island and så var det ju inne i två supermarkets.

L: Så ni var det enda svenska bageriet in the cities?

Ernest: Njaa? Ja på den tiden ja, det var det nog ja.

L: Och ni var kända som ett svenskt bageri då?

Ernest: Jaha.

L: Så ni använde svenska produkter?

Ernest: Jaa, så mycket som möjligt där. Inte det .. Det är ju samma sak som i Sverige där nu. Dom gör ju som wienerbröd och sådant där. Det gick inte så bra här, men i alla fall; vi gjorde någonting som liknande, men inte riktigt detsamma, men lite, lite grann mera för, jag ska säga - som mättar folk och så - där.

L: Så smaken är annorlunda över här då tror Du?

Ernest: Nej, inte det precis, men att dom ville inte betala riktigt så mycket, så vi fick göra det lite grand billigare än vanliga wienerbröd. Annars så vi kallade det wienerbröd, men det var inte de svenska wienerbröden, för de var lite granna billigare.

L: Så ingredienserna var annorlunda?

Ernest: Ja. För, jag menar: Johnson, han var en riktig sockerbagare från Stockholm där.

L: Jaså han var konditor!

Ernest: Ja, han var konditor i Sverige, hade lärt sitt yrke i Stockholm tror jag. Han talade om Grand Hotell, att han var där en tid. Jag vet inte om han lärde sitt yrke där eller inte, men i alla fall så jobbade han på Grand Hotell. Han var sockerbagare. Så han kunde ju göra allting av den svenska saken.

L: Så Du sålde ut då -68 sa Du?

Ernest: -69.

L: -69. Då var det fortfarande ett svenskt bageri?

Ernest: Jaha.

L: Jaha. Vad hände sedan? Vem sålde Du till?

Ernest: Jag sålde till en flicka som hade arbetat där hela tiden. Hon arbetade där när hon gick i högskolan där, och arbetade där efter hon var färdig med högskolan och arbetade där. Och hon var gift med en ingenjör som arbetade för (?) Company. Och - hon ville ha det där bageriet, så jag sålde 'te henne. Men;

L: Men hur gick det då? För hon sålde igen efter åtta nio år.

Ernest: Ja. Lite lite för stort där och lite för mycket där, så 'di byggde en riktigt stor byggnad och alt det där. Och så. Det var det att - se - vi; vi reste till Sverige, min fru och jag, för; vad var det? två månader vi var där, 1970?

Ernests hustru Mildred: Åtta veckor.

Ernest: Åtta veckor ja Ja. Så jag slutade då och skulle dra mig tillbaka där och ta min pension och gå. Men - då- så - när jag kom därifrån 'te annat arbetade jag för henne som disponent där, för ett år ungefär - och så vidare. Och - hon fick en annan där och de kom ifrån det svenska, nästan alltsammans. Det enda som var svenska var nog dom där bröllopstårtorna, tror jag och så vidare, men annars, de kom ifrån det mera och mera, more allting där.

L: Och då slutade folk att intressera sig för det?

Ernest: Det blev mindre och mindre. Och så hade dom köpt den där stora, byggt den där stora byggnaden där och den var ju alldeles, det kostade ju för mycket och underhålla den och inte ha rätta. Och så, på samma gång, så förlorade han sitt jobb som ingenjör för (?) Company och 'kunne inte. Så han skulle börja arbeta för International, men det; han passerade inte läkarundersökningen, han hade hjärtfel. Så han kunde inte få ett jobb heller och det förstörde ju också där. Och han, han var inte precis, vad dom kallar businessman, 'hellre. För det gick inte så bra, det gick värre och värre där och det längre i skuld dom kom, det värre blev det ju - så.

L: Dom hade också en filial uppe på 41 Str?

Ernest: Jaha.

L: Och 12th Ave, var det inte det?

Ernest: Jaha. Det är väl den enda filial dom hade där på slutet, jaa och så i East Moline där, i den däre

L: Och där, (?)?

Ernest: Ja.

L: Och det gick fortfarande i Johnsons?

Ernest: Ja.

L: Och det är slut alltså med det, det fick slå igen?

Ernest: Jaha.

L: Det finns ingen mera svensk kvar inom bageribranschen?

Ernest: Inte som jag vet av. No.

L: Så det har Du hållit på med under många år, kateder to the old Swedes?

Ernest: Å ja. Ja ja.

L: Men det måste ju ha varit flera än svenskarna som köpte brödet, med så pass många anställda?

Ernest: Å ja.

L: Så ni sålde till belgare och italienare och till tyskar och till alla möjliga?

Ernest: Å ja, 'di sålde 'te alla där.

L: Såldes ni i Devenport också?

Ernest: Nej. Hon; den som köpte det, hon öppnade opp en filial nere i, rätt vid bankerna där nere i stan, i Devenport. Men hon 'betalte alldeles för hög hyra, för det var ju, för hon betalade visst 600 dollar i månaden i hyra för den där lokalen och det gick inte. Det är inte så mycket förtjänst på bageriarbete.

L: Du nämnde att de gick ifrån svenska recept allt eftersom. Hade det med kostnaderna att göra? Blev ingredienserna: till exempel för mandelmassa och alla de sorters produkter som fordras, för dyra att införskaffa mot slutet av 70-talet? Blev det en bidragande faktor?

Ernest: Det hade ju mycket att säga också?

L: De hade inte smör längre till exempel, det var ju tabu. Dom använde Crisco och

Ernest: Ja, Crisco och margarin, och så vidare.

L: Och då blev det inte riktigt svenskt längre?

Ernest: Jaa, vi använde ju det också, tillsammans med, som nu när vi bakade wienerbröd där. För det första så fick vi ju blanda degen med maskinerna där. Well, det, vi använde riktigt smör i där, men sen för; vad vi kallar för fyllnad, och så vidare, då använde vi en slags margarin men det var processerat för ett bageri där, så det smakade som smör ungefär. Då använde vi det, men då var det billigare Och så. Nu, som när dom hade bageriet, att börja gå ut för mycket där. På en enda gång där, dom höjde ju priset på allt det fett; som både margarin och Crisco och - och ja, allting som dom använde. Det 'geck ju så skyhögt på bara på några, några dagar! Som vi använde ju en slags flottyr där 'te och steka dom där doughnuts. Och där var priset ungefär 14, 14 ½, 14 ¾ cent pundet; var det vanliga priset, mellan 13 och 15 cent pundet. Det, på en enda gång, på mindre än en veckas tid, gick det upp till 49 cent pundet. Och de förlorade pengar på att använda det, men istället för och sluta där, 'di 'hållde på och trodde det skulle bli bättre. Och - körsbären - vi brukar ju köpa körsbär, 'di var frusna i stora cans där; burkar vill säga, dom frusna där. För dom gick ju upp i pris ungefär 4 gånger så mycket på en enda gång, för blommorna frös för körsbären det året och då så, istället för och betala för en sådan där burk, vägde 50 pund där, brukade vi betala omkring 5 dollar och 4,90 och så vidare. Det gick igen, upp på en enda gång, 'te 16 dollar för en sådan burk. Well det var ju att förlora pengar på varje thing man använde, men dom använde det ändå.

L: Kakao och kokosflott och allting?

Ernest: Allting, det kokosflott, det var ju skyhögt där allting.

L: Så Du kom ur den business-en i det rätta ögonblicket?

Ernest: Jaa, men jag var ju inte så, jag hade ju inte den stora byggnaden som dom fick där och det var ju felet där.

L: Det var overhead, som dom sade.

Ernest: Jaa, Det var overhead för mycket, alldeles för mycket där. Ty dom tänkte aldrig på det att dom fick ju betala skatt på den där byggnaden och allt det där, den var så stor. Dom hade ju parkingvakt och allting där.

L: Jaså, dem hade köpt den byggnaden då?

Ernest: Nej dom köpte lotterna och sen så byggde dom själva där så, så dom byggde för väl. Och det var ju riktigt storartat, hade dom bara haft affären som var. Men; - Jag vet det att det första snedsteget var det att; 1969, efter att de hade sålt allt där, så reste vi till Kalifornien, min fru och jag, för - var det tre veckor vi var där? Ja. Tre veckor där. Och när jag kom tillbaka, då så hade dom ändrat det, så att dom arbetade inte på natten, dom skulle bara arbeta på dagen. Och det var det första felet dom hade. Sen det andra var det när vi reste till Sverige där att då så, när vi kom tillbaka, det var mindre och mindre svenskt där. Dom hade, dom hade slutat med. - Se annars så, vad vi förtjänade pengar på var dom där. - 'Te och vara sockerbagare. Se bröd, och så vidare, det är ju alldeles odugligt och försöka göra bröd för hand där och försöka och sälja det för: 20, var väl 20 och 25 cent för varje kaka där och där i Devenport, 'däre 'bagerien där, det 2 tusen kakor bröd i timmen där och så där vidare. Så **vi 'kunne ju aldrig konkurrera med dom där**. Men då hade dom börjat och göra en hel massa med bröd och sälja till andra platser där och likadant; - ja - det var inte bara bröd, det var mycket annat och så vidare. Och dom slutade mer och mer som sockerbagare, för dom kunde inte få kunder nog utav det. Det var hela felet.

L: men då kom de in på en annan linje, de blev precis som andra bagerier?

Ernest: Ja, samma där. De hade bagare som arbetade på alla bagerier där. Det var en bagare där. 'Di hade ju, vad 'di kallar Swedish reys; det är ju Sweet reys där ja. Och det var en av våra bästa produkter för bröd där! Och så limpa! Det var en annan bagare som kom in där. Då började han istället för det där Swedish reys, gjorde han 'en tysk rågbröd! Tja, det kanske var, men det var ju inte svenska sådant! Och det förlorade dom på.

L: Det var kryddor i och sådant där?

Ernest: Så det tog alldeles slut med det!

L: Så då slutade svenskarna att köpa det brödet?

Ernest: Yes sure, det kunde dom få på vilket bageri som helst där!

L: Det smakade inte svenskt?

Ernest: Så. Så länge 'di inte hade något annat, några andra bagerier hade 'et, så.

L: Du nämnde här att de skulle bara arbeta under dagtid. Var det fackföreningen som sagt till att de inte fick sätta degen klockan 2 på natten?

Ernest: Nej. Fackföreningen hade ingenting med det att göra. Men dom trodde att det skulle bli lättare och få folk och så vidare. Men

L: Då blev det ju inte samma hembakta bröd, så att säga?

Ernest: Nej det blev inte det där nybakta brödet 'di hade vid morgonen, på morgnarna där, det var ju 'nyfick och det var det som

L: Lukten i bageriet försvann.

Ernest: Ja. Det var fördelarna där. Jaa.

L: Förstår amerikanerna skillnaden mellan amerikanskt bröd och svenskt bröd till exempel Swedish rey?

Ernest: Å ja.

L: Även amerikanare som inte är svenskar?

Ernest: Å ja.

L: De känner skillnaden, att det är en pikant smak, som är enbart svensk?

Ernest: Å ja, det gör dom. Det var inte bara svenskar som kom in och köpte, det var alla nationer som köpte det så. Det är så.

L: Vad skiljer sig mellan belgisk bakning och svensk, för de har ju The Old Town, eller vad heter det, där uppe på?

Ernest: Jaa.

L: Vad är det för skillnad? Det ser billigt ut vad avser ingredienserna, tycker jag.

Ernest: Ja det; det är ungefär, det är 'riktig amerikanskt bageri där. Det är det.

L: Det är inget belgiskt?

Ernest: Tjaa Du det tror jag inte det är 'nå mycket belgiskt där. Jag tror att 'di är, liksom de svenska bagerierna, dom gick över till det amerikanska och det så.

L: Det ekonomiska underlaget finns inte längre.

Ernest: Ja.

L: Då går dom över till något lättvindigare.

Ernest: Se det är att dom får folk 'te att kunna göra det och så vidare. Ett svenskt bageri där, om dom kan få några svenska bagare, det är ett plus där, det är ju så

L: Men Du hade ingen direkt ifrån Sverige som arbetade för Dig, utan Du hade sådana som var upplärda här?

Ernest: Joo, det var en två jag hade. Johnson och sen så var det väl Gust Olson och Carlson, dom var ju svenskar eller så, de var svenskar.

L: Jag vet att ni har bråttom här. Din fru; hennes första namn är?

Ernest: Mildred.

L: Mildred. Bjorkman ja.

Ernest: Ja.

L: Var ni medlemmar samtidigt i Wasa; i Noble Arch?

Ernest: Hon var långt före mig där - så.

L: Föräldrarna var med i?

Mildred Bjorkman: 23.

L: 23 och Dina föräldrar var också Wasa-medlemmar kanske, charter members?

Ernest: Nej. Jag tror nästan 1915 1916 tror jag dom

L: Så det var Din fru då som tog med Dig till Wasa; the Noble Arch?

Ernest: Inte riktigt! Jag just gick ju ner där and jag mötte henne ner där! Jag vet inte riktigt.

L: Så dom hade danser och sådant?

Ernest: Ja.

L: Var det ute på Rock River eller?

Ernest: Ja.

L: Dom hade en camp där ute?

Mildred och Ernest Bjorkman: Ja.

L: De ägde the Noble Arch, eller?

Ernest: Ja. Jaha.

L: Och det var doings, som man säger, every week under sommaren eller

Ernest: Jaa, ungefär.

Mildred: They used to have dances.

Ernest: Ja, nästan varje vecka hela sommaren ja.

L: Det blev en stor tillslutning utav alla svenskar där?

Ernest: Ja.

L: Var det många som kom hit till Moline under 1920-talet, direkt ifrån Sverige?

Ernest: Ja, det måste ha varit där. Det var massor som kom hit då.

L: Och de flesta fick anställning hos: John Deer och International och Moline; Minneapolis/Moline?

Ernest: Jag tänker det.

L: Ja.

Mildred: I think so. Deer was mostly, I think.

Ernest: Ja.

L: Jaha. Så ni gick med då som - vad vi kallar för - (?) members.

Ernest: Jaa, se vi kom ju 1935 där och på hösten så gick vi in i den föreningen, både dom där bagarna och jag, och några stycken där så.

L: Jaha. Och det var många som hade gått ur logen då vid den tiden? Var det inte det, på grund av svårigheter att kunna betala in avgifter och sådant? En svår period?

Ernest: Det vet jag inte mycket om där, så.

L: Och Rupert Kask, han var The grand old man!

Ernest: Ja! Ja!

L: Vad arbetade han med?

Ernest: Han var - jaa - verktygsmästare. Tool (?) maker.

L: Tool (?) maker.

Ernest: Ja.

L: Och han var Wasa: natt och dag, som man sade?

Ernest: Jaha. Det. Gus Norrman och Rupert Kask.

L: Vad sa han till exempel till nya medlemmar? Vad hade han att rekommendera? Vad var hans slagord?

Ernest: Å! Svenskhetens bevarande och sen så sjukpenningsrätt och sen så social benefits och så vidare **och han, han hade!** just på sina fem fingrar vad han skulle säga så!

L: Och det var sådant som folk gick med i, för att dom hade den här sjukersättningen, om de blev sjuka? Var det inte det?

Ernest: Jag tänker det. Jag tänker det det är, åtminstone dom sa ju det i alla fall, men see Det. Den sin blomstringstid för Wasa var ju före jag kom hit.

L: Det blev mer och mer för, vad man säger; the social?

Ernest: Ja.

L: Och doings efter, ja?

Ernest: Ja.

L: Jaha. Så

Ernest: Men - det var många. - Se - När vi kom tillbaka här 1949, kom från Chicago, -49, se vi gifte oss där 1939 och bosatte vi oss i Chicago och så stannade vi där till -49 - och när jag kom tillbaka i 1950 blev jag vald som finanssekreterare och vi var över 500 medlemmar då i Wasa.

L: Jaså 500.

Ernest: 560 or something like that.

L: Och Du är fortfarande finanssekreterare?

Ernest: Nej. Jag är kassör!

L: Du är kassör nu ja.

Ernest: Jaha.

L: För jag vet att Du satt med där vid bordet ja.

Ernest: Ja. Men; jag har bara varit två år som finanssekreterare och sen så, jag var så upptagen i bageriet där, så jag ville inte ha det där jobbet, för det var ju mycket arbete med det. Så jag avsåde mig där och sen så, det var flera år efter jag inte hade nån syssla. Sen så

L: Jaha. Så det var medlemmar ifrån Devenport och Rock Island och runtom?

Ernest: Jaha. Runt omkring där.

L: Jaha. Och den logen i Rock Island: John Ericson, den slog igen?

Mildred: It was in Moline.

L: I Moline ja. Vad berodde det på att den inte klarades av?

Ernest: Det var före min tid där. Dom var ihopslagna när jag kom hit.

Mildred: I think they had lost a lot of members.

Ernest: During the Depression I guess they did lose a lot of members.

L: Så det blev svårt att hålla på?

Ernest: Ja.

L: När Du åkte ifrån Pullman, där hade ni fått rätt bra ersättning i veckolön, efter kriget och så? Då gick det väl för fulla maskiner?

Ernest: Å ja. Å ja. Så det, då var, då var lönerna mer värda.

L: Du var inte rädd för att flytta tillbaka till Moline då, att det skulle bli dåligt här? Eller var det på uppgång allting?

Ernest: Det var rätt så bra då, så det. Och så var det det att vi hade sålt, vi hade ju sålt vårt hus där och allt, så.

L: Jaså ni hade ett hus där i södra Chicago?

Ernest: Ja.

L: Jaha. Men där hade ni tiderna med er, så ni förlorade inte på sådana saker?

Ernest: Nej, vi förlorade ingenting på det.

L: En bra förtjänst då?

Ernest: Någon förtjänst, inte så värst mycket, för vi köpte det rätt så dyrt också.

L: Jaha.

Ernest: Se vi köpte det under kriget där - så.

L: Det var inte många hus som byggdes där under kriget,

Ernest: Nej.

L: så det blev svårt att få tag på hus?

Ernest: Ja. Ja.

L: Du hade aldrig tanke på att åka tillbaka till Sverige då?

Ernest: Å ja, det hade jag till jag gifte mig och så vidare, så.

L: Var Du medborgare då?

Ernest: Nej, jag blev medborgare när jag gifte mig där. Jag hade ju mina papper klara, så jag blev insvuren.

Ernest: Och så - jag var medlem av Svitjood i Chicago, men vi hade en insurance med dom och den var på 20 år och sen efter det så gick jag ut. Jag ville bara bli associated member då, så jag gick ut ur den. Så jag var bara i: the Wiking, Wasa, Scandinavia; Skandinaviska Brödraförbundet och så är jag frimurare också.

L: Jaha. Så Du har alltså anammat vad Broder Kask sa: För svenskhetens bevarande. Du har gått med i de flesta föreningarna.

Ernest: Jaha!

L: Du är nykterist, men Du har inte varit med i nykterhetslogen här i Moline då?

Ernest: Nej. Nej.

L: Jag hade för mig att Du var med i Fridhem?

Ernest: Nähä. Det har jag inte varit.

Mildred: I belonged to it, then I dropped it when we moved to Chicago.

L: Jaha. Så nu njuter ni ert otium, så att säga.

Ernest: Jaha!

L: Nu kan ni resa.

Ernest: Jaa. Vi kan resa och så vidare, men; när man har sitt eget hus, och så vidare, så är det svårt att lämna för någon längre tid där.

L: Har ni barn,

Ernest: Jaa.

L: som kunde hjälpa er i bagerirörelsen till exempel?

Ernest: Nej.

L: De var inte intresserade av det?

Ernest: Jaa vi har bara en flicka där. Hon gick i; Rock Island Augustana college, då när vi hade bageriet och så vidare. Sen så gifte hon sig rätt efter där och hennes man, han arbetade på Rock Island Arsenal, men nu så är dom nere i Huntsville Alabama.

Mildred: He is transfered out there.

Ernest: Ja. Och dom var båda. Dom möttes när dom var båda i Augustana college där - så.

L: Så hon blev inte intresserad av att göra spritskakor och svenskt rågbröd. Är hon svensk i själ och i sinne, så att säga?

Ernest: Å ja.

L: Kan hon förstå svenska när ni pratar med henne?

Mildred: Oh yeah. When she started school, she could only speak Swedish.

L: jaaa! Så ni använde svenska i hemmet?

Ernest: Vi gjorde det då, men nu så blev vi av med det!

Mildred: Yes. I talked English and she talked Swedish!

L: Men Ni pratar ju bra svenska, för all del, men ni har ju varit i Sverige på besök, naturligtvis.

Ernest: Det har vår dotter också.

L: Hann Du resa tillbaka och träffa Din mamma och Din pappa innan de dog?

Ernest: Jaha, det gjorde jag. Jaa.

L: Du åkte tillbaka då efter kriget?

Ernest: Å ja. Så dom båda levde i 1947 när jag kom hem. Och sen har jag vart tillbaka, så jag har vart tillbaka sju gånger till Sverige sen jag kom hit här.

L: Dina syskon blev inga Amerikaemigranter? De stannade kvar i Sverige?

Ernest: Dom stannade kvar i Sverige! Dom visste inte ens komma hit på ett besök där! Dom talade alla att dom skulle resa hit och besöka oss, så fort dom blev pensionerade och så vidare.

L: Jaha.

Ernest: Men när dom blev pensionerade så ser det ut som dom förlorar hälsan, så dom vill inte ut och resa något mera - så.

L: Vad hade de för politisk uppfattning, de som stannade kvar i Sverige under Depressionen? Hade de svårigheter?

Ernest: Nej, inte någonting att tala om. Dom har klarat sig fint alla av dom, så det är ingenting.

L: Så de fick inte Dina erfarenheter ifrån Chicago?

Ernest: Nähä!

Mildred: He probably went to school in Chicago.

Ernest: Jaa, det var ingenting.

L: Var det under Depressionen?

Ernest: Jaa, det var nog det mesta, under Depressionen och så rätt efter där se. När jag ingenting hade och göra så gick jag i nattskola på Senior High school och så blev jag, vad 'di kallar graduation för två års högskola då.

L: Se där, ja!

Ernest: Sen så gick jag nere i stan, på Chicago Technical College, för ett år.

L: Fick Du någon hjälp med att betala kursavgifterna?

Ernest: Där på Chicago Technical College, där fick vi betala där, men det var bara 12 dollar i månaden och sen så böcker och sådant. Det var det enda, så. Och jag jobbade på dan då och gick där på nattskolan.

L: Jaha. Du besökte aldrig Café Idrott, uppe i Lake View?

Ernest: Å jo!

L: Du gjorde det?

Ernest: Alla svenskar var där, så!

L: Även från Sydsidan så åkte dom upp dit?

Ernest: O ja, det var ingenting! Och jag var ju på Nordsidan för, ja, halva tiden i Chicago ungefär, så - där - så.

L: Träffade Du Henry Bengtson, han som var redaktör för Ny Tid?

Ernest: Jag träffade honom mycket riktigt där, så jag talade till honom. Men jag kan inte säga att vi blev bekanta, för det var ju bara; vi kan säga att han reklamerade tidningen där. Det var det enda, så. Men annars så var dom på alla svenska tillställningar - även på Sydsidan - och allt över. Dom var där och sålde Ny Tid där på alla tillställningar - så det. Så en kunde inte undvika och träffa någon av dom där, men det var ju inte **han alla tider**, men ibland så var ju han på sådana tillställningar.

L: De hade ju många bra programpunkter; nästan varje månad, eller varje vecka? De kunde ha föredragshållare ifrån the University of Chicago exempelvis.

Ernest: O ja, från olika där.

L: Du besökte sådana tillställningar då?

Ernest: Några stycken, inte så många där, för det sågo ut som att jag hade inte tid för det!

L: De kallade ju det för the Education league.

Ernest: Ja.

L: Jaha. Och det fanns ingenting liknande på Sydsidan, utan Café Idrott, det var centrum för den rörelsen så att säga?

Ernest: Jaa, för den rörelsen var det ju där. Men på Sydsidan, dom hade ju många svenska kafféer och likadant där på Sydsidan, men dom hade ju inte samma namn. Se - Café Idrott, det var ju

L: Bibliotek - och -

Ernest: Ja.

L: Dansade de där me? Nej?

Båda: Nej.

L: Nej. Men dom hade restaurant?

Ernest: Jaha, det hade dom. Det var en fin restaurant, men den var ju kooperativ, där - så.

L: Ja. Men det hade väl en dålig klang på den tiden: kooperativ?

Ernest: Det var inte

L: Eller uppkom det senare?

Ernest: Det är väl senare, så var det väl mera så!

L: Men ville de inte gärna koppla sig tillsammans med kommunistiska idéer; det kooperativa?

Ernest: Det kan jag inte säga vilket där. Det kan hända dom gjorde, men det, vi märkte inte där.

L: Utan det handlade om god samvaro.

Ernest: Ja, där, vi; vi tog det som det kom där och var vi fann kamrater och trevligt och så umgänge och allt sådant. Sen så: det andra, politiska, det brydde vi oss inte om där så.

L: Nej.

Ernest: Se - de mesta av oss, till Depression - mesta av oss hade vi ju en idé i skallen att vi skulle resa tillbaka till Sverige. Det var ju vad vi tänkte göra. Och det politiska, det intresserade oss inte knappast alls där, vi talade ju om det och så vidare. Men som under depressionen, då så började vi ju att tänka på det och så när Rosevelt blev vald som president, det var då som intresset bland svenskarna kom opp där - och - vi kan säga: bland arbetarna då, för dom blev intresserade då. Och då så blev det ju helt annat där. Det blev annat där. I en fackförening där, dom 'kunne ju börja vad som helst då, det var ju fritt att få ut det. Om inte bolagen och så vidare ville ha en fackförening, så kunde dom ju inte komma in där - men. Så det blev ju olika lagar och så vidare. Ja.

Transkriberat från kassetband 2012-11-26 /O-KS